

NIKO NIKOLADZE ABOUT THE PROBLEMS AND PRINCIPLES OF STATE MANAGEMENT

Copyright © 2024 the Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: August 17, 2024
Published: September 14, 2024
Original scientific article
DOI suffix: 10.36962/NEC19022024-57

Vaja Shubitidze

Doctor of Political Science,
GTU Professor.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1928-8310>

Email: va.shubitidze@gmail.com

ABSTRACT

The article analyzes the views of the great Georgian thinker, "man of business" Niko Nikoladze on the problems and principles of state management. Most of these 16 principles of state management were based on the rich personal experience and vision of Niko Nikoladze - from 1875, Nikoladze was first the member of the Tbilisi City Council, and then, from 1894 to 1912, he was the elected head of the city of Poti 5 times in a row. This unique vision and great experience of Niko Nikoladze is still of great importance for the state building of modern Georgia, for the rapid elimination of its backwardness with the Western countries, for the creation of the state program of the country's management and for the correct personnel policy.

Key Words: state, governance, pragmatism, realism, autocracy, democracy.

REFERENCES:

1. Niko Nikoladze Takhzulebani, Volume VIII, Kutaisi, 2009.
2. Niko Nikoladze Rcheuli, Georgian literature, vol. XIV, tb; 1997.
3. Niko Nikoladze -160, anniversary collection, Tb; 2003.
4. Akaki Bakradze Niko Nikoladze, TB; 1989.
5. Vazha Shubitidze Political Science, Tb; 2006.
6. Zbigniew Brzezinski Great Changes, Almanac "Society and Politics", N 1, Tb; 1996.
7. Niko Nikoladze's works, vol. IV, tb; 1964.
8. Niko Nikoladze's works, Vol. X, Kutaisi, 2023.
9. Vazha Shubitidze Niko Nikoladze - Man-State, TB; 2013
10. Vazha Shubitidze, the greatest Georgian of the 19th century, Tb; 2023.

ნიკო ნიკოლაძე სახელმწიფო მართვის პრობლემებისა და პრინციპების შესახებ

ვაჟა შუბითიძე

პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი

სტუ პროფესორი

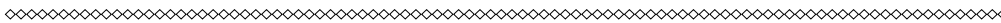
Email: va.shubitidze@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1928-8310>

აბსტრაქტი

სტატიაში გაანალიზებულია დიდი ქართველი მოაზროვნის, „უღმობელი საქმის კაცის“ ნიკო ნიკოლაძის შეხედულებანი სახელმწიფო მართვის პრობლემებზე და პრინციპებზე. სახელმწიფო მართვის ამ 16 პრინციპის უმეტესობა ნიკო ნიკოლაძის მდიდარ პიროვნულ გამოცდილებას და ხედვას ეყრდნობოდა-ნიკოლაძე 1875 წლიდან იყო ჯერ თბილისის საკრებულოს ხმოსანი, მერე კი, 1894 წლიდან 1912 წლამდე, ქალაქ ფოთის ზედიზედ 5-ჯერ არჩეული ქალაქის თავი. ნიკო ნიკოლაძის ამ უნიკალურ ხედვას და დიდ გამოცდილებას დღესაც უდიდესი მნიშვნელობა გააჩნია თანამედროვე საქართველოს სახელმწიფო აღმშენებლობისთვის, დასავლეთის ქვეყნებთან მისი ჩამორჩენის სწრაფად აღმოფხვრისთვის, ქვეყნის მართვის სახელმწიფო პროგრამის შექმნისა და სწორი საკადრო პოლიტიკისათვის.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო, მართვა, პრაგმატიზმი, რეალიზმი, ავტოკრატია, დემოკრატია.

ძირითადი ტექსტი

ნიკო ნიკოლაძეს მიაჩნდა, რომ მართვა უნდა დამყარდეს მკაცრ რეალიზმს და უნდა გამოირიცხოს არარეალური მოლოდინები, ყალბი ილუზიები და უაზრო ოცნებები. იგი სწორად ჩააგონებდა მაშინ საამისოდ მოუშადადებელ ქართველობას, რომ „სანამ სურვილს გამოთქვამდე, ანონ-დანონილი უნდა გქონდეს თავისი და მოპირისპირე გარემოება, რომ სირცხვილში არ ჩავარდე, რაც გაბადია, ისიც არ დაკარგო... დროა, ჩვენც ავახილოთ თვალი სინამდვილეზე, სიზმრის თვალთმაქცობიდან თავი ავიხსნათ, ამის გარჩევა ვისწავლოთ, თუ ჩვენს გარშემო რა ამბავია, რა ნამდვილი ნამალი უშველის ჩვენ ჭირს? თვალუნვდენელ ოცნებას ეს მცირე ამაგი სჯობია.“¹

ნიკო ნიკოლაძის მეორე უმთავრესი პრინციპი ქვეყნის სამართავად არის ის, რომ მმართველობა ადგილობრივ კადრებს უნდა დაეყრდნოს და არა გამოცდილ უცხოელებს, რომლებიც ქართული სპეციფიკის და იდენტობის არაფერი გაეგებათ. მხარს უჭერდა რა განვითარების ეროვნულ მოდელს უცხოური დადებითი გამოცდილების გამოყენების გათვალისწინებით, ნიკო თვლიდა, რომ ეს მოდელი ადგილობრივ მკვიდრებს უნდა შეემუშავებინათ: „ჩვენი ქვეყნის გონებრივი ზრდისათვის დიდი უბედურებაა ის გარემოება, რომ დედის ძუძუთი კი არ ვიკვებებით, ცხრა მთას გადაღმიდან მოყვა-

ნილ ძიძას ვაბარივართ. ისინიც ხშირად თხის რძეს გვანოვებენ და არა ადამიანისას... უცხოელი ძიძა, რაგინდ სალი იყოს, შენს დედაენას ვერ გასწავლის, შენი ქვეყნის ბუნებას და საჭიროებას ვერ გაგაცნობს.“²(ასეთი ძიძები გვაჩეჩებდნენ ბოლშევიკურ, კომუნისტურ იდეოლოგიას, გვაჩეჩებენ დღესაც სხვადასხვა გლობალურ და კოსმოპოლიტურ, ნეოლიბერალურ მოძღვრებას, რადგანაც უფიცებად და სუსტებად გვთვლიან ბოლო 30 წლიანი გამოცდილებიდან გამომდინარე).

თავის საინტერესო ანალიტიკურ სტატიაში „ბულგარია“ (დაიბეჭდა „მოამბეში“ 1894 წელს), ნიკო ნიკოლაძემ გამოჰყო მმართველობის ორი საპირისპირო ფორმა:

ბიზანტიური (აზიური) - ავტოკრატიული ევროპული - დემოკრატიულ-პლურალისტული ნიკო ხაზს უსვამს, რომ ქართველების, რუსების, სომხების, მაჰმადიანი ხალხების და სხვათა ჩამორჩენის მიზეზი რელიგია კი არ იყო (რწმენით და ერთგულებით ისინი ევროპელებს არათუ ჩამოუვარდებოდნენ, სჯობდნენ კიდევცო), არამედ მმართველობის დრომოჭმული სისტემა და ფორმები. როგორც ბიზანტიაში, ასევე ზემოთჩამოთვლილ ქვეყნებში მმართველობის სისტემა დესპოტიურ-ტირანული (ავტორიტარული) იყო, სადაც ყველაფერი დესპოტის (იმპერატორი, მეფე, მთავარი,

1 ნიკო ნიკოლაძე ქართული მწერლობა, ტ.XIV, გვ 292-293
2 ნიკო ნიკოლაძე - 160 საიუბილეო კრებული, თბ; 2003, გვ.45

სულთან) ნება-სურვილს ექვემდებარებოდა, მათ შორის ეკლესიასაც. ხოლო „ევროპაში კი დაარსდა სხვადასხვაგვარი სიმართლე, კანონი, ტრადიცია, სისტემა და ბოლოს მეცნიერებაც. მათი შემწეობით სუსტი მეფეც რომ მჯდარიყო ტახტზე, ეს გარემოება თითქმის არც-კი დაემჩნეოდა ქვეყნის საქმეებს; ისტორია, ისტორიული პროგრესი, მაინც თავისებურად, აუჩქარებლად, მაგრამ დაუხეველადაც წინ მიდიოდა.“¹

ვინაიდან საქართველოში არ არსებობდა დემოკრატიული მმართველობის არცერთი ინსტიტუტი - სენატი, პარლამენტი ან სხვა რამ (ყოთლუ-არსლანის დასის მოთხოვნით ორპალატიანი პარლამენტის - დარბაზი+ისნის კარავი, - შემოღების მცდელობა 1185 წელს ჩაიშალა), ცხადია, ადგილი ვერ იქნებოდა პლურალიზმის, აზრთა პაექრობისა, სიტყვის თავისუფლებას, ოპოზიციის გარანტირებულად და ხელშეუხებლად არსებობას, ერთი სიტყვით, აზროვნების და ქმედების თავისუფლებას.

ნიკო ნიკოლაძე აღნიშნავდა იმასაც, რომ ავტოკრატიულ და დესპოტურ მმართველობას სძულს წარსული, წინაპართა ნაღვანი და ნაშრომი. ყველა დიქტატორი ისტორიას თავიდან იწყებს, მიაჩნია, რომ ყველაფერი მისგან იღებს სათავეს. რაც მანამდე იყო, უარყოფითი და დასაგმობია.² ერთი სიტყვით, თაობათა შორის მემკვიდრეობითობის არარსებობა და არდანახვა აფერხებდა მართვასაც და საზოგადოების ნორმალურ განვითარებას.

ევროპაში ამ საკითხს თავიდანვე სულ სხვანაირად უდგებოდნენ, რამაც ხელი შეუწყო მის სწრაფ განვითარებას და აღმავლობას შუა საუკუნეებში: „ევროპული წესის თვისება, წერდა ნიკოლაძე, - ის არის, რომ ყოველი ახალი თაობა განძად სთვლის წინაპრებისაგან გადმოცემულ სიმართლეს და საუუნჯეს და ზედ თვითონაც ბევრს ამატებს, ართავს, ამენებს, ისე, რომ დღევანდელ თაობას, მაგალითად, მარტო თავის ნაშრომი და შენაძენი კი არ უკავია ხელში, მთელი ათი თუ ოცი საუკუნის სიკეთით და საუნჯით არის მდიდარი. ბიზანტიაში, და საზოგადოდ აზიაში, სადაც ყველას დედა-აზრი ის არის, რომ „მე ვარ და სხვა არავინო“ ყოველი ახალ თაობა, ყოვლად უაზრო, აუზრდელი, უტრადიციო, უეცრად სპობს და ლენს წინანდელი თაობის ნაშრომს. აქ ნიადაგი შინაგანი ბრძოლაა ერთი თაობისა მეორის, უწინდელის წინააღმდეგ, ბრძოლა მარტო პირად

მადაზე დამყარებული. ყველაფერი ერთ კაცზე ტრიალებს და არა დანესებულებაზე. ის კაციც ნელ-ნელა იმ შეხედულებას იღებს, რომ მე ვარ, სხვა არავინო, ყველა მე უნდა მემსახუროს, და არა ქვეყანასო. ქვეყნის, ერის, იდეის ხსენება თანდათან ქრება დიდში და პატარაში. დესპოტის სამსახური და ქვეყნის ან იდეალის სამსახური დიდად განსხვავდება ერთი-ერთმანეთისგან.“³

როცა თაობებს შორის დაკარგულია ურთიერთკავშირი და მემკვიდრეობა, ეს თავის მხრივ, ძალზე ართულებდა ერის გამოსწის, გადარჩენის და განვითარების პროცესს. ამიტომ უსვამდა ხაზს ამ ფაქტს, რომ „ერის შველა ხანგრძლივ, მრავალრიცხოვანს მეცნიერულ მზადებას თხოულობს, მაგრამ ერთი თაობა რომ ამას იგნებს მწარე გამოცდილებით, მეორე, ახალი, ისევე გზით ძველ შეცდომებს იმეორებს, ირლანდიურ მელოდიებს მღერის, სანამ საკუთარი ცდით არ გაიცნობს ადვილად ნასწავლი ფორმულების ამოცხებას. ასე ჩვენი ინტელიგენციის სხვადასხვა მოდგმა, ყველა ცალ-ცალკე, ტრიალა გალიაში ჩამწყვედულ თრითინასავით, ნიადაგ ერთ და იმავე წერტილზე ფხაკუნობს. საბრალოს კი გონია, ვითომ მიუწვდომელ სისწრაფით წინ მიხტის.“⁴

ნიკო ნიკოლაძეს მიაჩნდა, რომ საზოგადოებისა და ლიტერატურის ნორმალური ზრდის დროს ყოველი ახალი თაობა იმით არის უფრო ნაყოფიერი წინამორბედზე, რომ პირველი ნაბიჯისთანავე სარგებლობს წინაპრების შრომის ნაყოფით, მომარაგებულია ამათი დაგროვილი ცოდნით, გამდიდრებულია იმათი მემკვიდრეობით და შემდგომ გზას იწყებს იმ პუნქტიდან, სანამდეც მამებმა მიაღწიეს: „წერა კითხვის უცოდინარ ველურებში კი ყოველი ახალი თაობა ასპარეზზე ტიტველი, დედიშობილა გამოდის, სრულებით უცოდინარი წინაპართა საქმეების, ამოცანების და გამოცდილებისა. გამოდის მხოლოდ იმ ლატაკი მარაგით არეულ-დარეული ცნებებისა, რაც ზეპირგადმოცემით ერგოთ მამებთან საუბრებში თუ უფრო მეტად ბებიების ზღაპრებით. ამის შემდეგ მათ არა აქვთ და არც შეიძლება ჰქონდეთ მემკვიდრეობითი პროგრესი.“⁵

მცირე ერების მართვის საქმეში მეთოდოლოგიური მნიშვნელობა აქვს ნიკოს დებულებას იმის შესახებ, რომ ასეთმა ქვეყნებმა უმთავრესი ყურადღება უნდა მიაქციონ საშინაო საქმეებს და საშინაო პოლიტიკის მართვას და არა იმდენად

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

1 ნიკო ნიკოლაძე ქართული მწერლობა, ტ.XIV, გვ.221
2 აკაკი ბაქრაძე ნიკო ნიკოლაძე; თბ; 1989, გვ.174
3 ნიკო ნიკოლაძე ქართული მწერლობა, ტ.XIV, გვ.223
4 აკაკი ბაქრაძე ნიკო ნიკოლაძე, გვ.237
5 იქვე, გვ.239

საგარეო პოლიტიკას, რომელსაც დღესაც კი მათ არავინ რეალურად არ ეკითხება და არც უთანხმებენ (რუსეთ-უკრაინის მიმდინარე ომმა ეს თეზა კარგად დაადასტურა): „მხოლოდ შინაგანი საქმეების გონივრულად და დამაკმაყოფილებლად მოგვარება უზრუნველყოფს გარედან მოსალოდნელი საშიშროების ამორებას და მოგვიტანს საგარეო დიდებას. რა დიდაც არ უნდა იყოს ჩვენი გამარჯვებანი, მათი დიდება კვამლივით გაიფანტება, თუკი ჩვენს შინაგან წესებს არ ავიყვანთ საგარეო დიდების სიმართლეზე, თუკი ჩვენს საკუთარ სახლში არ დავაკმაყოფილებთ აუცილებელ მოთხოვნებს, თუკი ხელს მივყოფთ საკუთარი ინტერესების სისტემატურ იგნორირებას, შევუქმნით ჩვენს თავს მრავალ ხელოვნურ სიძნელეს, მაშინ ეს გარემოება ადრე თუ გვიან სამხედრო წარმატებებზეც კი უდავოდ დამასუსტებელ გავლენას იქონიებს.“¹

დაპყრობილი ერის შემთხვევაშიც კი, ნიკოს თქმით, „გონიერი კაცი და ერი თავისუფლებას, თუ ავტონომიას მით იძენს, რომ ანგარიშიანი მართვით ჯერ თავის შინაურ, მერე სამრეწველო, შემდეგ საზოგადო, ბოლოს პოლიტიკური საქმეების გადწყვეტით იგროვებს უმაღლესი სახელმწიფო საკითხის (ე.ი. დამოუკიდებლობის - ვ.შ.) სანყევტად.“²

ნიკო ნიკოლაძე სახელმწიფო მართვის საქმეში უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა ზომიერებას და თანდათანობით განვითარებას. მისი დაჟინებით მტკიცებით „ქართველობის მიზნები მარტო ზომიერების გზით მიიწევენ... ქართველობის საქმე მარტო ლოიალურ ნიადაგზე იქნება დაცული. მას საძალადო სრულიად არა აქვს-რა.“³ სადამდე შეიძლება მისულიყო უკიდურესობის, რადიკალიზმის ზღვარი და წითელი ხაზები? ნიკოს განმარტებით „უკიდურესობა მარტო მანამდეა შესანდობი, სანამ ხალხის დაბალი, უმეცარი წრეების ღვიძებას, წვრთნას, ამაღლებას ემსახურება, სანამ მოსამზადებელი შკოლის როლს ასრულებს ერის პოლიტიკურ ზრდაში, ისიც იმ პირობით, თუ მოწაფეს საყაბოსკენ არ იტყუებს... სულ სხვაა უკიდურესობის ატანა საზოგადოების მაღალ წრეებში, რომელთა დანიშნულებაა ქვეყანას ჭკუით, ზნეობით ემსახურონ, და არა მუსკულებით. ამ წრეების უკიდურესობა ნიშანია, რომ ღირსი არ ყოფილან მაღალი დანიშნულებისა, ხალხს უთავოდ სტოვებენ. მათი

უკიდურესი მიმართულება ერს ამდაბლებს, კიდევ რყვნის, რადგანაც პოზა, ტყუობა მაღვაა საკუთარი უფარვისობის.“⁴

რადიკალებისაგან განსხვავებით, ნიკო ნიკოლაძე მოვლენებისა და პროცესების, ყოველი ხალხის თანდათანობითი, ევოლუციური განვითარების მომხრე იყო („მე ყოველთვის ვიყავი და დღემდეც ვრჩები, უბრალო „მეთანთანობითედ“, ძველი ყაიდის ლიბერალად, ინგლისური დინასტიკური გაგებით“).

მართვის პროცესში იგი დასაშვებად თვლიდა, რომ ზოგიერთმა ხალხმა განვითარების გზა შედარებით სწრაფი ნაბიჯებით გაიაროს, ზოგიერთმა ტაატიტ (ამასვე ამტკიცებდა ცნობილი პოლიტოლოგი ზბიგნევ ბჟეზინსკი (აშშ), როცა წერდა 1993 წელს თავის ნაშრომში „დიდი ცვლილებები“, რომ პოსტსოციალისტური ქვეყნები უნგრეთი, პოლონეთი, ჩეხეთი სოციალიზმიდან კაპიტალიზმზე გარდამავალ პერიოდს გაცილებით სწრაფად გაივლიან, ვიდრე პოსტ-საბჭოთა ქვეყნები, მაგრამ მათაც საკმაო დრო დასჭირდებათ გერმანია-ავსტრიის დასანევადად. იმ შემთხვევაში, თუ მათი განვითარების ტემპი 2-ჯერ მეტი იქნება, ვიდრე ავსტრია-გერმანიის - ჩეხეთს 31 წელი, უნგრეთს - 46, პოლონეთს კი 63 წელი).⁵

ნიკოს თქმით „ნაბიჯ-ნაბიჯ იდგამს ფეხს კაცობრიობა და წინ მიდის... მართალია ზოგი ხალხი ადვილად ან უცბად გაიზრდეს ამ ნაბიჯებს, ზოგი კი ლოკოკინასავით ფორთხვით გაჩოჩდება ამ გზაზე. ზოგი ამ ერთ-ორი ნაბიჯის გადადგმას ოცს, ოცდაათ წელიწადს მოასწრებს, ზოგი კი ორ-სამ საუკუნეებსაც მიაღწევს ამ გავლას, მაგრამ ეს კია ყოველთვის, რომ აღნიშნული გზა და ნაბიჯები აუცილებლად გასავლელი აქვს ყოველ ხალხს, რომელიც გონებითს ცხოვრებას ეჩვევა ან საზოგადოებრივ ჩვეულებას ითვისებს.“⁶

მართვის პროცესი ნიკო ნიკოლაძე აუცილებელ ნორმად მიიჩნევს პოლიტიკურ პლურალიზმს, ღიაობა-გამჭირვალობას და აზრთა შეტაკებას, რომელიც სრულიად არ სპობს ნამდვილ დისციპლინას. მისი მოწოდებაა „ვიბრძოლოთ ერთმანეთს შუა, ერთის აზრს მეორის შეხედულება შევატაკოთ, ვეცადოთ ხალხი მონაწილე გავხადოთ ამ ბრძოლისა და ჭკუის მოძრაობისა, და მერე თუ ნამდვილად მა-

1 ვაჟა შუბითიძე პოლიტოლოგია, თბ; სტუ, 2006, გვ.85
2 ნიკო ნიკოლაძე ქართული მწერლობა, ტ.XIV, გვ.297
3 იქვე, გვ.299-300
4 იქვე, გვ.301
5 ზბიგნევ ბჟეზინსკი დიდი ცვლილებები, აღმანახი „საზოგადოება და პოლიტიკა, N1, თბ; 1996, გვ.169-187
6 აკაკი ბაქრაძე ნიკო ნიკოლაძე, გვ.77

მული გვიყვარს, თუ მისი სიკეთე კერძო თავმოყვარეობაზე უფრო დიდად მიგვაჩნია, ყველა იმ გადანყვეტილებას დავადგეთ, რაც უმრავლესობამ მიიღოს. ამ უმრავლესობისაგან მიღებული გადაწყვეტილების ერთგულება შეადგენს ნამდვილსა და გამოსადეგ დისციპლინას და არა ფელდფებელური მონობა ერთის რომელიმე კერპისა, - და არა თვალდახუჭული დაჯერება იმის, რასაც ეს კერპი წამოროტავს ან ბრძანებს.“¹

სახელმწიფო მართვის საკითხებიდან ნიკო ნიკოლაძე უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა სხვისი მოიმედოობისა და აზიური ინერტულობის, იოლი გამდიდრების განწყობილებით დაძლევისას ერში, რაც მაშინაც და ახლაც გამეფებულია ჩვენს ხალხში. ნიკომ საგანგებოდ დაწერა სტატია „ჩვენი ნაკლოვანებანი“ (1876წ.), რომელშიც ხაზგასმით მიუთითებდა, რომ „ჩვენს საზოგადოებაში ყველა დარწმუნებულია, რომ შველა ჩვენ ერთს მშვენიერ დილას ზეციდან ჩამოგვიფრინდება ისე, რომ თვითონ ხელის განძრევაც არ დაგვჭირდება ჩვენი ბედის გაუმჯობესებისათვის.“² ნიკოლაძეს ასეთი მიდგომა და სხვისი მოიმედოება ქვეყნისათვის დამლუპველად მიაჩნდა. საქართველოს და მსოფლიოს წარსულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით იგი დაბეჯითებით ამტკიცებდა, რომ „ჯერ არსად, არც ერთს ქვეყანაში მაგალითი არ უნახავს კაცს, რომ რომელიმე ხალხი, ან საზოგადოება ამაღლებულიყოს სხვისი დახმარებით, თუ არა თავისი საკუთარი შრომით და ჯანით. ადვილად შენაძენი, ნაპოვნი, ნაჩუქარი არც კერძო კაცს დააყრის ხეირს, არც მთელს საზოგადოებას; კაცისთვის და ქვეყნისათვის მარტო ის არ არის გამოსადეგი და ძვირფასი, რაც იმას თავისი საკუთარი შრომით, ოფლის ღვრით და ბრძოლით შეუძენია... ნაპოვნი და ნაწყალობევი კი, თითქმის ყოველთვის, ისევე ისე ადვილად იკარგება, როგორც ადვილად ნაშოვნი იყო.“³

ნიკოლაძის ამ არაჩვეულებრივი და პრაგმატული თეზის დასადასტურებლად დღევანდელი საქართველოც იკმარებდა, რომელმაც ქარს გაატანა 1993-2023 წლებში უცხოეთიდან ვალად და საჩუქრად მიღებული მილიარდები.

ნ.ნიკოლაძე ყოველთვის აქცენტს აკეთებდა საკუთარი შრომით და რესურსებით ქვეყნის გა-

ნვითარებასა და ალორძინებაზე და არა მხოლოდ უცხოელთა ფინანსურ და ეკონომიკურ დახმარებაზე, რაც არაოდეს უანგაროდ არ მომხდარა და არ ხდება დღესაც: „დროა თვალი გავახილოთ და დავრწმუნდეთ, რომ დამხმარებელი და გამკეთებელი ჩვენ ჩვენს თავზე უკეთესი არასოდეს გველირება.“⁴ ამის შესაბამისად, უნდა დავიწყოთ ახლებურად აზროვნება და ქმედება, ხელ-ფეხი გავანძრიოთ: „ჩვენ ჩვენი ვიმეცადინოთ, ჩვენი ქვეყნისთვის ვიზრუნოთ, მისი მდგომარეობა ვაუმჯობესოთ და მაშინ, თუ ვინმე მოინდომებს ჩვენს დახმარებას და ხელის მომართვას, ხომ უკეთესი, თუ არ მოინდომებს, ის ჩვენი ნაშრომი და შენაძენი ხომ ხელიდან მაინც არ წაგვივა და ისევე ჩვენ დაგვრჩება.“⁵ ხოლო თუ ჩვენ ძველებურად ცხოვრებას და აზიურ ინერტულობას გავაგრძელებთ, „თუ ჩვენ დოცლაპიასავით პირადული სხვის შემწეობას შევჩერდებით, მაშინ, ბევრი რამეც რომ მოგვანიჭონ, ჩვენ იმით ვერ ვისარგებლებთ. მაშინ ამ მონიჭებულსაც ჩვენ სხვა ვინმე მეზობელი, ჩვენზე უფრო ჭკვიანი და მოხერხებული ხელიდან გამოგვტაცებს და თავისთვის მოიხმარს, იმიტომ, რომ ის ჩვენზე უფრო გამოცდილი და დახელოვნებული იქნება ყოველი სიკეთის და საუნჯის შეძენაში და, განსაკუთრებით, გამოყენებაში.“⁶ საქართველოში არსებულმა რთულმა და მკაცრმა რეალობამ ათქმევინა ნიკოს საოცარი სიმართლით სავსე სიტყვები: „მარტო ჩვენი თავის იმედი ვიქონიოთ, მარტო ჩვენს ძალას მივეწოდოთ, მარტო ჩვენს გაძლიერებაზე და განათლებაზე ვიშრომოთ - მაშინ მეგობარიც ბევრი გაუჩნდება ჩვენს ხალხს და დამხმარებელიც... მაშინ ჩვენდა-თავად არც ტირილი დაგვჭირდება, არც გოდება, არც ზღუქუნნი და არც ჩურჩული...“⁷

სახელმწიფო მართვის საქმეში ნიკო ნიკოლაძე უმნიშვნელოვანეს იარაღად თვლიდა სიმართლეს, ნაკლისა და ჭირი არ დამალვას, თვითმკურნალობას და ოინობის უარყოფას. ნიკოს მიაჩნდა, რომ „ემ-აკობა სულელების „ჭკუაა“, ამიტომ ანდერძივით დაგვიბარა ცხოვრებაში გასატარებლად, რომ: „ჩვენ რიცხვით, ძალით, ოინობით, ვერაფერს ვერასოდეს ვერ გავიტანთ... ერთი იარაღი გვაქვს ჩვენ, მარტო ერთი, - აზრის სისწორე, სინდისის სიმართლე, გონიერება, საქმის სინმინდე. მარტო ამით შეგვი-

1 ნიკო ნიკოლაძე ქართული მწერლობა, ტ.XIV, გვ.175-176
2 იქვე, გვ.98
3 იქვე, გვ.99
4 ნიკო ნიკოლაძე ქართული მწერლობა, ტ.XIV, გვ.100
5 იქვე, გვ.101
6 იქვე, გვ.101
7 იქვე, გვ.183

ძლია ჩვენ გავიმარჯვოთ, შემდეგში, მომავალში, როდესმე. მაშ ჩვენ უმანკოდ და გაუსვრელად უნდა შევინახოთ ეს ჩვენი მხოლოდი იარაღი, თორემ იმ დღეს, როცა ჩვენი მტერნი, რიცხვით და ძალით ძლიერნი, ჩვენ სანინააღმდეგ სიმართლესაც მოიპოვებენ, ჩვენი საქმე ფიზიკურად და ზნეობრივადაც დაღუპული იქნება.“¹ ნიკოს კარგად ესმის, რომ დღეს იოლად ველარავის მოატყუებ, საკუთარი თავის გარდა, ამიტომ მკაცრად მოითხოვდა ქირის არ დამალვასა და ჩვენი ნაკლოვანებების ჩვენივე გამოსწორებას: „ქვეყანა იმდენად ბრმა და ყრუ როდია, რომ ჩვენი შეცდომები, ან ხეირობა ვერ დაინახოს თვითონ, რომ ჩვენ ამაებზე მუნჯებსავით გავჩუმდეთ. სირაქლემასავით ჩვენ რომ თავი ბუჩქებში დავმალოთ, მტერი მაინც დაგვინახავს და მაინც დაგვამარცხებს. ათასჯერ და ათიათასჯერ სჯობია, რომ ჩვენ ჩვენი თავი გავიცნოთ, ჩვენი სიმრუდე თვითონვე გავისწოროთ და მაშინ უფრო ძლიერნი ვიქნებით მტრის წინააღმდეგ, ვიდრე დღეს ვართ.“²

ნიკო ნიკოლაძე მართვის საკითხებში თეორიტიკოსებზე და მეოცნებებზე მეტად პრაქტიკოსებს აფასებს იმიტომ, რომ „პრაქტიკული მოღვაწენი სწორედ იმით განსხვავდებიან მეოცნებეთაგან, რომ პირველნი საქმეებს და საკითხებს დროულად სწავლობენ. ყველასთვის ცნობილია, რომ „მართვა განჭვრეტას ნიშნავს“. ევროპელები ქოლერას მაშინ კი არ „სწავლობდნენ“, როცა იგი მოედებოდა მათ, არამედ წინასწარ, როცა ის ჯერ კიდევ ეგვიპტეში, არაბეთსა და ინდოეთში ბუდობდა. პრუსტი და ბრუარდელი აფრიკაში გაგზავნეს მის 'შესასწავლად', კოხი-ინდოეთში, ბევრად ადრე, ვიდრე ევროპის ეპიდემია გაღვივდებოდა, ხოლო როცა სწავლის დრო არაა, მაშინ ძალაუფლება უნდა გამოიყენო.“³ ნიკოლაძე ხსნის, რომ მოუმიზადებლობას, უმნიფრობას მუდამ მივყავართ დამარცხების, გულგატეხილობისა და აუნაზღაურებელი დანაკლისისაკენ. გარკვეული ხნის შემდეგ, ათწლეულების მერე, მთელი რიგი პრაქტიკული წარუმატებლობისა და უბედურების შემდეგ ადამიანები სწავლობენ ცოდნის დაფასებას და ჭკუის, შორსმჭვრეტელობის წინ წამოწევენ. თავის საკვირაო მიმოხილვაში „მართვის შესახებ“ („ნოვოე ობოზრენია“. 22/03/18916/) ნიკო

ნიკოლაძე ეთანხმება არისტოტელს, რომელიც წერდა რომ ერთნი იბადებიან იმისთვის, რომ იმბრძანებლონ, მეორენი კი - დაემორჩილონ. ნიკოს თქმით, ახლო -მხედველებმა ეს თვალსაზრისი რაც უნდა მასხრად აიგდონ, მაინც „ჭეშმარიტებად რჩება ის, რომ ხალხის ნებისყოფისა, ჭკუისა და ძალების უნარიანი მართვის დიდი საქმე რამდენიმე რჩეული ადამიანის სპეციალური ჯილდოა და ეს „სპეციალობა“ თხოულობს სრულიად განსაკუთრებულ ნიჭსა და ცოდნას.“⁴

აქ ნიკოლაძეს მოაქვს ერთი საინტერესო მაგალითი თავად ბარიატინსკის ცხოვრებიდან. ფელდმარშალ ბარიატინსკის ვ.კოკორევა აუდიენციის დროს აცნობა პ.მენშიკოვის გზათა მიმოსვლის მინისტრად დანიშვნის შესახებ. კითხვაზე, რა კაცია გენერალი მენშიკოვი, კოკორევა უპასუხა: „ძალიან საქმიანი, შრომისმოყვარე კაცია, მთელი დღე ქალაქებს ჩაჰკირკიტებს“. - ეს იმას ნიშნავს, შენიშნა თავადმა ბარიატინსკიმ, რომ „ამ თანამდებობისათვის შეუფერებელი კაცია, ქალაქებში ქექვა დირექტორებისა და მოხელეების საქმეა, მინისტრს კი უნდა ჰქონდეს თავისუფალი დრო, ინვესტაბტზე, იფხანდეს კეფას და ფიქრობდეს თავის სამინისტროს მოქმედების გეგმაზე.“⁵

ნიკოლაძეს მიაჩნია, რომ „დაიხ, „მოქმედების გეგმაზე“, მისი შედგენა, მისი განხორციელებისათვის უნარიანი ხელმძღვანელობა - აი, რა არის მმართველთა ალფა და ომეგა, - საერთოდ ყველაფრისა, რასაც არ უნდა განაგებდნენ: პატარა მამულს, დიდ ქალაქს თუ ვრცელ სახელმწიფოს.“⁶

ნიკო თვლის, რომ მართვის საკითხი უმრავლესობისათვის იმდენად ბნელია, რომ ჯერ კიდევ ძალზე ცოტას ესმის, როგორ შეიძლება იყო გულმოდგინე, პათიოსანი და მცოდნე მუშაკი და ამავე დროს არაფრად ვარგოდე განმკარგულებლის თანამდებობაზე. გამოცდილების საფუძველზე ჩვენ მივედით იმის შეგნებამდე, რომ ყველა კალატოზი ან დურგალი როდია კარგი არქიტექტორი... ყველა მამაცი ოფიცერი როდია კარგი არქიტექტორი, ყველა მამაცი ოფიცერი როდი ვარგა მხედართმთავრად, ყველა კარგ ბულალტერს როდი შეუძლია აღასრულოს ფინანსისტის დანიშნულება.⁷

სახელმწიფო მართვის ერთ-ერთი ცენტრალურ

- 1 ნიკო ნიკოლაძე თხზულებანი, ტ. IV, თბ; 1964, გვ. 455
- 2 იქვე
- 3 ნიკო ნიკოლაძე თხზულებანი, ტ. X, გვ. 419-420
- 4 ნიკო ნიკოლაძე თხზულებანი, ტ. X, გვ. 224
- 5 იქვე, გვ. 226
- 6 იქვე
- 7 ნიკო ნიკოლაძე თხზულებანი, ტ. X, გვ. 222

ატრიბუტად ნიკო ნიკოლაძე თვლიდა გონივრულ და დაბალანსებულ საკადრო პოლიტიკას. იხილავდა რა თბილისის ქალაქის მმართველობის საკითხებს გაზეთ „ნოვოე ობოზრენიეში“, 1893 წლის 9 მაისის ნომერში ნიკო ხაზგასმით მიუთითებდა, რომ „ქალაქის თვითმმართველობის სათავეში უნდა დავაყენოთ არა თავგამოდებული ფორმალისტები, კეთილსინდისიერად და აკურატულად რომ ნომრავენ შემოსულ და გასულ ქალაქებს, არამედ ცინცხალი ადამიანები, რომელთაც ძალა შესწევთ ენერგიულად მოჰკიდონ ხელი შემოქმედებით შრომას ჩვენი ქალაქის ეკონომიური როლის ასამაღლებლად.“¹

ნიკოს მიაჩნდა, რომ პროფესიონალების დეფიციტი საქართველოში გზას უხსნიდა უნიჭო კარიერისტების და ვიგინდარების თარეშს ყველა სფეროში: „განა კარგია -წერდა ის, - რომ ჩვენი ცხოვრების ყველა სფეროში, საითაც არ გაიხედავ, სადაც უნდა ეჩქეფა „ნამდვილ საქმეს“, სწორედ ეს „ნამდვილი საქმე“ ვილაც ვიგინდარას უპყრია ხელთ, ხოლო პატიოსანი, ძლიერი, მცოდნე, უანგარო და მართალი ადამიანები იღუპებიან გარკვეული საქმის უქონლობის გამო... როგორ უნდა მიაღწიოს განვითარებასა და წარმატებას ხალხმა, რომლის საუკეთესო შვილებიც უსაქმურობაში არიან ჩაფლულნი და რომელთაც მოღვაწეთა როლი არარაობათა და მდაბალთათვის დაუკისრებია.“²

საზოგადოების განვითარების და სწორი საკადრო პოლიტიკის გატარების შემაფერხებლად ნიკოლაძე თვლიდა დელენგატიზმსა და ხელმოცარულთა პარპაშს, მოჩვენებით მრავალმხრივობას, ყველგან ცხვირის ჩაყოფას და სადღაც იოლად გაძვრომის მცდელობას ნებისმიერი ხერხით. ნიკოს თქმით, „ყოველი ჩვენგანი გამალებული ისწრაფვის მოკალათდეს რაიმე თანამდებობაზე და არავის ადარდებს, მზადაა თუ არა ამ საქმისათვის, შეუძლია თუ არა მისი შესრულება, აქვს თუ არა ნიჭი და ღონე მის გასაძღოლად? „არის ვაკანსია? - რატომ არ უნდა დაიკავოს?“ აი, ჩვენი საყოველთაო დევიზი, ჩვენ ყოველგან მივძვრებით, საქმე კი ოდნავადაც არ გვაღელვებს. ყველგან და ყოველთვის მხოლოდ საკუთარი თავი გვახსოვს. ჩვენში, ხშირად ერთი და იგივე კაცი, რომელსაც არაფერი შეუსწავლია, ისეთ თანამდებობას იკავებს, რომლის შესრულების ძალაც არ გააჩნია. დღეს ის მოსამართლეა, ხვალ

პედაგოგი, ზეგ ფინანსისტი, შემდეგ ორატორი, ტექნიკოსი, რედაქტორი და ა.შ. მზადაა მეანობაც კი დაიწყოს, არჩევითი რომ იყოს ეს თანამდებობა“.³

ნიკოლაძის კატეგორიული მოთხოვნაა, რომ ერმა კარი გაულოს ტალანტიან და უნარიან პიროვნებებს, მოაზროვნეებს და შემოქმედებითი ნიჭით დაჯილდოებულებს, თუ უნდა რომ დაძლიოს ჩამორჩენილობა და წინ წავიდეს: „დიდი ადამიანებიც, მხოლოდ თავისი გენიის გამო კი არ იყვნენ დიდები, არამედ მათი თანამედროვე ყველაზე ნიჭიერი და გამოჩენილი ადამიანების გარშემო შემოკრების გამოც.“⁴

დასკვნა

ამრიგად, თუ შევაჯამებთ ნიკო ნიკოლაძის სახელწმიფო მართვის პოლიტიკის ძირითად პრინციპებს, ისინი ასე გამოიყურება:

1. მკაცრი რეალიზმი და პრაგმატიზმი;
2. განვითარების ეროვნული მოდელის (ეროვნული იდეის) შექმნა;
3. დაყრდნობა ადგილობრივ და არა უცხოელ ლიდერებსა და კადრებზე;
4. პლურალიზმი და დემოკრატიულობა
5. თაობათა მემკვიდრეობა მართვაში;
6. პროფესიონალიზმი და პატრიოტიზმი;
7. ზნეობრიობა და მაღალი იდეალები;
8. მონინავე უცხოური გამოცდილების დაუფლება და გამოყენება;
9. ზომიერება რადიკალიზმის გასაწეიტრატებად;
10. დაყრდნობა მეცნიერების მიღწევებზე;
11. საშინაო პოლიტიკის პრიორიტეტულობა;
12. ღიაობა, გამჭვირვალობა და სიმართლე;
13. თანდათანობითობა;
14. ევოლუციურობა რევოლუციურობის ნაცვლად;
15. სხვისი მოიმედობის დაძლევა;
16. სწორი საკადრო პოლიტიკა, პროტექციონიზმის უარყოფა;

ეს პრინციპები ნებისმიერ ქართულ მთავრობას და მმართველობას სჭირდება და მას უნივერსალური ხასიათი აქვს. მისი ცხოვრებაში გატარება მხოლოდ პოლიტიკურ ნებას მოითხოვს და უდავოდ წაადგება ქვეყნის სწორ გზაზე დაყენებასა და განვითარებას.

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

1 იქვე, გვ. 579
2 ნიკო ნიკოლაძე თხზულებანი, ტ. VIII, გვ. 501
3 ნიკო ნიკოლაძე, თხზულებანი, ტ. VIII, გვ. 85
4 იქვე, გვ. 503